

1. Prawo upadłościowe¹

z dnia 28 lutego 2003 r. (Dz.U. Nr 60, poz. 535)

Tekst jednolity z dnia 22 listopada 2017 r. (Dz.U. 2017, poz. 2344)²

(zm.: Dz.U. 2017, poz. 2491; 2018, poz. 398, poz. 685)

---

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

- 1) dyrektywy 2001/17/WE z dnia 19 marca 2001 r. w sprawie reorganizacji i likwidacji zakładów ubezpieczeń (Dz.Urz. WE L 110 z 20.04.2001);
- 2) dyrektywy 2001/24/WE z dnia 4 kwietnia 2001 r. w sprawie reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych (Dz.Urz. WE L 125 z 05.05.2001).

Dane dotyczące ogłoszenia aktów prawa Unii Europejskiej, zamieszczone w niniejszej ustawie – z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej – dotyczą ogłoszenia tych aktów w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej – wydanie specjalne.

² Tekst jednolity ogłoszono dnia 15.12.2017 r.

Część pierwsza. Przepisy ogólne o postępowaniu upadłościowym i jego skutkach

Tytuł I. Przepisy ogólne

Dział I. Przepisy wstępne

Art. 1. [Zakres ustawy]

1. Ustawa reguluje:

- 1) zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami;
- 2) zasady dochodzenia roszczeń od niewypłacalnych dłużników będących osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej;
- 3) skutki ogłoszenia upadłości;
- 4) zasady umarzania zobowiązań upadłego będącego osobą fizyczną.
- 5) (*uchylony*)

2. Przepisy ustawy stosuje się również do innych podmiotów określonych w ustawie.

1. Wskazując w art. 1 na podstawowy zakres regulacji, ustawodawca 1
nawiązuje do pierwotnego celu postępowania z dłużnikami niewypłacalnymi, określanego jako egzekucja uniwersalna, co najwyraźniej widać w niemieckiej historycznej nazwie postępowania upadłościowego – „Konkurs”. Ujęcie to narzuca ustawie charakter specyficznego uregulowania, którego istotą jest dochodzenie roszczeń przez wielu wierzycieli, a treść przepisu stawia dłużnika w pewnego rodzaju opozycji do wierzycieli. Nie można jednak wyciągać z tego wniosku, iż interesy wierzycieli zawsze są zbieżne – w tym zakresie, ustawa regulując zasady dochodzenia tych roszczeń, określa także relacje pomiędzy wierzycielami, a zwłaszcza kolejność

Art. 1

1. Prawo upadłościowe

zaspokojenia, czyli zakres praw wierzycieli do majątku niewypłacalnego dłużnika.

- 2 2. Sformułowanie „wspólnego dochodzenia roszczeń” przesądza o niemożności prowadzenia postępowania upadłościowego w stosunku do dłużnika mającego tylko jednego wierzyciela (zob. wyr. SN z 22.6.2010 r., IV CNP 95/09, Legalis, jak również np. post. SO w Łodzi z 9.10.2014 r., XIII Gz 476/14, post. SO w Warszawie z 22.2.2017 r., XXIII Gz 1164/16 niepubl.). W takim wypadku właściwa i wyłącznie możliwa jest egzekucja singularna – w myśl przepisów KPC, a zatem egzekucje z poszczególnych składników majątkowych, względnie egzekucja uniwersalna prowadzona z całego przedsiębiorstwa dłużnika w trybie przepisów art. 1064¹–1064²³ KPC (egzekucja przez zarząd przymusowy albo egzekucja przez sprzedaż przedsiębiorstwa). Sąd rozpoznający wniosek o ogłoszenie upadłości w wypadku ustalenia, iż dłużnik ma tylko jednego wierzyciela, wniosek taki oddali w oparciu o treść art. 1 ust. 1 PrUp. Gdyby w toku postępowania upadłościowego zgłosił się tylko jeden wierzyciel (lub żaden), a brak byłoby wierzycieli wymagających ujęcia na liście wierzycieli z urzędu, postępowanie takie należałoby umorzyć jako bezprzedmiotowe w oparciu o art. 355 § 1 KPC w zw. z art. 1 ust. 1 PrUp. Odmienne uregulowane zostało postępowanie w stosunku do niewypłacalnych osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, w stosunku do których postępowanie może się toczyć również przy jednym tylko wierzycielu (art. 491² ust. 2 PrUp).
- 3 3. Wątpliwości budzi kwestia, czy przesłanka wielości wierzycieli jest spełniona w sytuacji, gdy dłużnik pierwotnie miał jednego wierzyciela, a następnie wierzyciel ten przelał część swojej wierzycielności na inny podmiot, po czym złożył wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika i twierdzi, że wskutek cesji wierzycielność uległa podzieleniu na dwie części, w wyniku czego jest już dwóch wierzycieli, co spełnia przesłankę wielości wierzycieli wymaganą do ogłoszenia upadłości dłużnika. SR dla m.st. Warszawy w post. z 13.8.2014 r. (X GU 334/14, niepubl.) uznał taką praktykę za próbę obejścia art. 1 PrUp. Jeżeli jednak dla czynności przelewu wierzycielności istnieje gospodarcze wyjaśnienie i jej jedynym celem nie jest właśnie ominięcie prawa, to powołanie się na przelew wierzycielności jako dowód wielości wierzycieli, należy uznać za uzasadnione i umożliwiające prowadzenie postępowania upadłościowego.
- 4 4. Od 1.1.2016 r. w Prawie upadłościowym brak jest regulacji dotyczących postępowania naprawczego, które jako procedura samodzielnego zbierania głosów (z istotnymi zmianami) stało się jedną z czterech procedur zawierania układu regulowanych przepisami ustawy – Prawo restrukturyzacyjne. Prawo upadłościowe od czasu tej zmiany reguluje możliwość zawarcia układu wyłącznie szczątkowo, na zasadzie odniesienia

do przepisów prawa restrukturyzacyjnego w zakresie procedury zawierania układu i jego skutków – w art. 266a–266f PrUp³.

5. Ustęp 2 rozszerza dopuszczalność stosowania ustawy na podmioty 5
niebędące przedsiębiorcami, a objęte zakresem działania tak jak przedsiębiorcy (byli przedsiębiorcy – art. 7 i 8 PrUp); kapitałowe spółki prawa handlowego nieprowadzące działalności gospodarczej (art. 5 ust. 2 pkt 1 PrUp); określone wspólnicy spółek osobowych (art. 5 ust. 2 pkt 2 i 3 PrUp).

6. Osobną kategorię podmiotów objętych zakresem stosowania Prawa 6
upadłościowego stanowią osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej. Przewidziana dla nich specjalna regulacja posługuje się instytucjami postępowania upadłościowego, przewiduje, co do zasady, obowiązek spłaty wierzycieli zgodnie z ustalonym po likwidacji planem spłat, a jej celem jest umorzenie zobowiązań pozostałych po likwidacji majątku i niespłaconych w ramach planu spłat (art. 491¹ i n. PrUp). Wyjątkowo ustawodawca dopuszcza również w tej procedurze zawarcie układu, w trybie określonym w art. 266a–266f PrUp. Wyróżną uwagę zwraca odmienny od postępowania upadłościowego cel regulacji tzw. upadłości konsumenckiej, którym przede wszystkim jest oddłużenie niewypłacalnego dłużnika (zob. art. 2 ust. 1a PrUp).

7. Nowelizacja z 29.8.2014 r., mocą której wyodrębniono w ust. 1 7
pkt 4 komentowanego przepisu zasadę umarzania zobowiązań upadłego będącego osobą fizyczną, ma w tym zakresie charakter porządkujący. Ustawodawca słusznie zauważa, że możliwość oddłużenia po zakończonym postępowaniu upadłościowym nie odnosi się wyłącznie do konsumentów, ale swoim zakresem obejmuje także umarzanie zobowiązań osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, z możliwością ustalenia planu spłat jak w upadłości konsumenckiej (art. 369 i 370a–370f PrUp).

Art. 2. [Zasada optymalizacji]

1. Postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane.

1a. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych, o których mowa w art. 5, należy prowadzić również tak, aby rzetelny dłużnik uzyskał możliwość oddłużenia.

2. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej należy prowadzić tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postę-

---

³ abrakadabrabęc

powaniu upadłościowym, a jeśli jest to możliwe – zaspokoić roszczenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu.

- 1 1. Określając zasady prowadzenia postępowania upadłościowego, ustawodawca udziela wskazówki interpretacyjnej na wypadek konfliktu interesów poszczególnych wierzycieli i interesu ogólnego pracowników upadłego, jak i bardziej ogólnie – miejsc pracy. W tym sporze pierwszeństwo przyznaje się interesowi wierzycieli, rozumianemu w kategoriach ilościowych – to jest stopnia zaspokojenia. Interes ogólny w postaci ochrony miejsc pracy, jak i dyrektywa utrzymania przedsiębiorstwa jako zorganizowanego organizmu gospodarczego mają być uwzględniane tylko wtedy, gdy nie stoi to w sprzeczności z celem pierwszym, to jest najwyższym możliwym stopniem zaspokojenia wierzycieli. Uprawniony zatem będzie sprzeciwić wierzycieli przeciwko zachowaniu przedsiębiorstwa upadłego w każdym wypadku, gdy uzyskane z tego wpływy do masy będą mniejsze niż w wypadku sprzedaży we fragmentach. Ta zasada nabiera jeszcze większego znaczenia po wprowadzeniu przepisów PrRestr, które z założenia mają służyć właśnie utrzymaniu przedsiębiorstwa dłużnika. W postępowaniach restrukturyzacyjnych interes dłużnika polegający na zachowaniu przedsiębiorstwa, w tym miejsc pracy, wysuwa się na plan pierwszy, zaś w upadłości należy zachować przedsiębiorstwo o tyle, o ile jest to wariant bardziej opłacalny dla ogółu wierzycieli.
- 2 2. Opisane w art. 2 ust. 1 PrUp cele ustawodawca konkretyzuje wprowadzając zasadę pierwszeństwa sprzedaży przedsiębiorstwa w całości (art. 316 ust. 1 PrUp) oraz utrzymując możliwość prowadzenia przedsiębiorstwa przez syndyka (art. 312 PrUp), jak i poprzedzenia sprzedaży przedsiębiorstwa jego dzierżawą (art. 316 ust. 2 PrUp).
- 3 3. Ustęp 1a służy podkreśleniu, iż autonomicznym celem prowadzonych, w stosunku do osób fizycznych będących przedsiębiorcami, postępowań upadłościowych jest także stworzenie dla nich możliwości oddłużenia, jeżeli spełnią określone ustawą kryteria związane z ich rzetelnością. Oddłużenie to realizowane jest na zasadach określonych w art. 369 i n. (zob. Uzasadnienie projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, Druk Nr 2824 Sejmu VII kadencji, <http://www.sejm.gov.pl/>), a realizacja tego celu następuje m.in. poprzez wprowadzenie możliwości ustalenia planu spłat w tym postępowaniu.
- 4 4. Przyznanie wierzycielom prawa do żądania powołania rady wierzycieli, jak i wprowadzenie zasady realnego wpływu wierzycieli na skład tej rady jest gwarancją zrealizowania tego celu ustawy. Ustawodawca tak uregulował postępowanie, aby syndyk do sprzedaży przedsiębiorstwa w całości, w drodze przetargu, niczyjej zgody nie potrzebował, a wręcz przeciwnie, zgody wymaga odstąpienie od takiej próby. Rada wierzycieli decyduje o kierunku likwidacji, mogąc zarówno zdecydować o sprzedaży

z wolnej ręki, jak i odmawiając takiej zgody wymusić sprzedaż w drodze przetargu.

5. Przewidziany w art. 2 ust. 1 PrUp obowiązek dążenia do zaspokojenia wierzycieli upadłego przede wszystkim odnosi się do osób prowadzących postępowanie upadłościowe. Nie ma podstaw do przyjęcia, że nakazuje zgromadzeniu współników spółki z o.o. podjęcie uchwały o przeznaczeniu zysku rocznego uwzględniającej jedynie fakt upadłości współnika bez rozważenia sytuacji i interesów spółki oraz zasadę równości współników (zob. wyr. SN z 6.3.2009 r., II CSK 522/08, Legalis).

6. Artykuł 2 ust. 2 został wprowadzony ustawą z 29.8.2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2014 r. poz. 1306), która gruntownie zmieniła model dotychczasowej upadłości konsumenckiej. Jak pokazała praktyka ostatnich lat, wprowadzone nowelizacją z 5.12.2008 r. przepisy o tzw. upadłości konsumenckiej, w ogóle nie spełniły stawianych im zadań. Przyczyną takiego stanu – poza wadliwością uregulowań szczegółowych (art. 491¹ i n. PrUp) – było założenie, że upadłość konsumencka w pierwszym rzędzie ma realizować zasadę bezwzględnego prymatu interesów ogółu wierzycieli. Przyjęto zatem, że cel postępowania upadłościowego prowadzonego wobec przedsiębiorcy oraz postępowania upadłościowego wobec konsumenta jest taki sam, co ze swej natury było nie do pogodzenia z uwagi na inne uwarunkowania i przyczyny tych dwóch odrębnych postępowań sądowych. W nowym stanie prawnym zasadę optymalizacji oczywiście należy stosować, ale nie powinna ona być realizowana z uszczerbkiem dla oddłużeniowej funkcji upadłości konsumenckiej. Reguła zawarta w art. 2 ust. 2 PrUp jest więc wskazówką dla prawidłowej wykładni przepisów zawartych w art. 491¹ i n. PrUp w razie kolizji interesów niewypłacalnego dłużnika niebędącego przedsiębiorcą i jego wierzycieli. W każdym wypadku takiego konfliktu pierwszeństwo powinna uzyskiwać funkcja oddłużeniowa. Odmienne na ten temat wypowiedzi się *S. Gurgul*: „Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej”. W świetle treści tych postanowień nie powinno budzić wątpliwości, że „roszczenia wierzycieli”, należące do konstytucyjnej kategorii „innych praw majątkowych”, należy preferować w wyższym stopniu niż „umorzenie zobowiązań upadłego, będące w gruncie rzeczy tylko przywilejem a nie prawem podmiotowym upadłego dłużnika” (*S. Gurgul*, Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, 2016, komentarz do art. 2 PrUp, Nb 3, Legalis). Pogląd ten jest słuszny co do podstaw, a więc konieczności ochrony praw majątkowych. Nie może jednak z pola widzenia uchodzić ten oczywisty fakt, że pozostawienie niewypłacalnej osoby fizycznej „samej sobie” tego problemu nie rozwiązuje, zaś ochrona praw majątkowych jest w takim wy-

padku iluzoryczna, przecież wierzyciel i tak nie zrealizuje swoich roszczeń, skoro brak przedmiotu, do którego można by skierować egzekucję. Jeśli zaś nawet takie przedmioty istnieją, to rolą syndyka jest ich spieniężenie i w ten sposób zaspokojenie wierzycieli, a w konsekwencji realizacja konstytucyjnej zasady ochrony praw majątkowych. Z tych względów uważam, że instytucja upadłości konsumenckiej konstytucyjnej zasady ochrony praw majątkowych (art. 64 ust. 1–2 Konstytucji RP) absolutnie nie narusza, a wręcz ją wspiera usuwając z obrotu prawnego pewną iluzję, którą można by określić mianem „zasady dla zasady”. Istotą upadłości konsumenckiej nie jest uniknięcie płacenia długów, lecz podyktowane względami godności (a więc konstytucyjnej wartości podstawowej – art. 30 Konstytucji RP, wyprzedzającej konstytucyjną ochronę praw majątkowych) oddłużenie i umożliwienie przez to jednostce godnego życia, w tym także życia w warunkach pozwalających na regulowanie zobowiązań.

Art. 3. [Wszczęcie na wniosek]

Postępowanie uregulowane ustawą może być wszczęte tylko na wniosek złożony przez podmioty określone w ustawie.

- 1 1. Wykluczone jest wszczęcie postępowania upadłościowego, jak również postępowania o zakaz prowadzenia działalności gospodarczej z urzędu. Mimo faktu, iż postępowania uregulowane w ustawie spełniają bardzo istotne funkcje regulacyjne w obrocie gospodarczym i istnieje wiele sytuacji, w których potrzeba prowadzenia postępowania upadłościowego jest oczywista, bez odpowiedniego wniosku uprawnionego podmiotu postępowanie takie nie będzie prowadzone. Należy przyjąć, że również prokurator nie posiada legitymacji do zainicjowania postępowania upadłościowego, art. 7 KPC na gruncie PrUp nie znajduje zastosowania (tak *F. Zedler*, [w:] *A. Jakubecki*, *F. Zedler* (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Komentarz, Warszawa 2010, s. 23–24).
- 2 2. Wycofanie wniosku o ogłoszenie upadłości przed wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości, co do zasady, skutkuje umorzeniem postępowania. Postępowanie takie nie może bowiem toczyć się bez udziału uprawnionego wnioskodawcy. Zaistniały w praktyce orzeczniczej sądów upadłościowych pogląd, że również w postępowaniu o ogłoszenie upadłości powinny być brane pod rozwagę przesłanki z art. 203 § 4 KPC dotyczące dopuszczalności cofnięcia powództwa, znalazł swoje oparcie w nowym przepisie art. 29a ust. 1 PrUp, zgodnie z którym sąd może uznać cofnięcie wniosku za niedopuszczalne, jeśli prowadziło to do pokrzywdzenia wierzycieli. W tej sytuacji jednak nie będziemy mieli do czynienia z wszczęciem postępowania bez odpowiedniego wniosku, a z niemożnością jego skutecznego wycofania. Postępowanie do końca

będzie się toczyło na wniosek i z udziałem wnioskodawcy (m.in. będą mu doręczane pisma procesowe), niezależnie od jego aktywności, a nawet woli udziału w tym postępowaniu.

3. Cofnięcie wniosku po ogłoszeniu upadłości, a przed uprawomocnieniem się postanowienia nie wywoła skutku w postaci umorzenia postępowania. Wynika to z faktu, iż ogłoszenie upadłości wywołuje nieodwracalne skutki w zakresie statusu prawnego dłużnika i bez stwierdzenia, iż nie ma merytorycznych podstaw do ogłoszenia upadłości, samo cofnięcie wniosku nie jest skuteczne. 3

4. Z chwilą ogłoszenia upadłości wnioskodawca traci możliwość skutecznego wycofania wniosku, a postępowanie musi się toczyć. Ta odmiennosc od rozwiązań ogólnych prawa cywilnego uzasadniona jest natychmiastową skutecznością i wykonalnością postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Ogłoszenie upadłości modyfikuje całość stosunków prawnych łączących upadłego z jego wierzycielami. Z chwilą ogłoszenia upadłości (nawet nieprawomocnego, stają się oni uczestnikami tego postępowania (zob. art. 189 PrUp, wiążący status wierzyciela z prawem zaspokojenia wierzytelności, a nie jej faktycznym zgłoszeniem). Tym samym uzyskują prawo do zgłoszenia swoich wierzytelności, a co za tym idzie – bez ich jednomyślnej zgody postępowanie nie może się zakończyć (zob. art. 361 ust. 1 pkt 3 PrUp). 4

5. Zamknięcie katalogu wnioskodawców skutkuje ograniczeniem w tym zakresie kompetencji podmiotów niewymienionych w ustawie – Prawo upadłościowe do wszczynania postępowań z ich inicjatywy. Dotyczy to przede wszystkim prokuratora i wszystkich podmiotów, których uprawnienia do wszczynania postępowań cywilnych uregulowane są w ustawach innych niż Prawo upadłościowe. Odmienny pogląd, dopuszczający wniosek prokuratora, wyraził: S. *Ociessa*, [w:] A. *Witosz*, A.J. *Witosz* (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze*, 2014, s. 132. Autor ten swój pogląd o posiadaniu legitymacji przez prokuratora wywodzi z uzasadnienia uchwały SN z 14.9.2005 r. (III CZP 58/05, OSP 2006, Nr 10, poz. 110). Odmiennie również S. *Gurgul*, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, 2016, komentarz do art. 3 PrUp, Nb 2, Legalis. Argumentem podstawowym przemawiającym przeciwko tej interpretacji jest całkowita zbędność przepisu art. 3, gdyż ograniczenie kręgu wnioskodawców do podmiotów w niej wymienionych wynika wprost z ustawy, a z kolei możliwość działania przez sąd z urzędu wymaga każdorazowo odpowiedniego umocowania w tekście ustawy, którego to umocowania brak. 5

6. Wniosek złożony przez podmiot nieuprawniony podlega oddaleniu, dotyczy to zarówno podmiotów niewymienionych w art. 5 PrUp, jak i wierzyciela, który nie uprawdopodobnił istnienia swojej wierzytelności. 6

Art. 4. [Zakres stosowania]

Przepisy części pierwszej stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w ustawie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

1. 1. Część pierwsza reguluje sposób postępowania w sprawach o ogłoszenie upadłości. Zasadą jest pierwszeństwo uregulowań zawartych w ustawie – Prawo upadłościowe, a w sprawach tu nieuregulowanych, z odpowiednim zastosowaniem przepisów Księgi Pierwszej Części Pierwszej KPC, z wyjątkiem przepisów o wznowieniu i o zawieszeniu postępowania.
2. 2. Inne rodzaje postępowań uregulowanych w ustawie to postępowanie w przedmiocie pozbawienia prawa wykonywania działalności gospodarczej (art. 373–377), międzynarodowe postępowanie upadłościowe (art. 378–417), postępowanie upadłościowe wszczęte po śmierci niewypłacalnego dłużnika (art. 418–425), postępowanie upadłościowe wobec deweloperów (art. 425a–425s), postępowanie upadłościowe wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (art. 426–470), postępowanie upadłościowe wobec zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (art. 471–480), postępowanie upadłościowe wobec emitentów obligacji (art. 483–491), postępowanie upadłościowe wobec mających siedzibę w państwach członkowskich Unii Europejskiej lub państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronach umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, zakładów ubezpieczeń i ich oddziałów oraz zakładów reasekuracji i ich oddziałów (art. 481–482) oraz upadłość osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (art. 491¹–491²³). Ustawa skonstruowana jest tak, iż w odpowiednich częściach, dotyczących tych postępowań, uregulowano wyłącznie odrębności w stosunku do postępowania upadłościowego *sensu stricto*, i te przepisy mają tam przede wszystkim zastosowanie, w sprawach tam nieuregulowanych odmiennie należy stosować przepisy części pierwszej Prawa upadłościowego, a w dalszej kolejności KPC (art. 35 PrUp).

Dział II. Podmiotowy zakres stosowania ustawy**Art. 5. [Zakres podmiotowy]**

1. Przepisy ustawy stosuje się do przedsiębiorców w rozumieniu ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459, 933 i 1132), jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

2. Przepisy ustawy stosuje się także do:

- 1) spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych nieprowadzących działalności gospodarczej;

- 2) **wspólników osobowych spółek handlowych, ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem;**
- 3) **wspólników spółki partnerskiej.**

1. Przedsiębiorcą w rozumieniu Kodeksu cywilnego jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 KC, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową (art. 43¹ KC). Jest to najszersza ze znanych polskiemu prawu definicji i mieści w sobie każdy rodzaj działalności wykonywanej w celu zarobkowym, niezależnie od celu, dla którego gromadzi się środki i niezależnie od tego, czy działalność zarobkowa ma dla danego podmiotu charakter główny czy też uboczny. Obejmuje zatem również fundacje i stowarzyszenia o charakterze *non profit*, jeżeli prowadzą jakąkolwiek działalność przynoszącą przychód, niezależnie od tego na co zostanie on przeznaczony. Odmienne na ten temat wypowiedzi się *A.J. Witosz*: „O zarobkowości nie decyduje faktyczne osiągnięcie zysku, lecz zamiar jego osiągnięcia (wyr. SA w Gdańsku z 18.7.2016 r., III AUa 442/16, Legalis; wyr. SA w Lublinie z 30.6.2016 r., III AUa 213/16, Legalis). Istotny jest zatem cel w postaci osiągnięcia zysku, co oznacza, że zdolności upadłościowej nie będą miały organizacje działające na zasadach odpłatności (np. fundacje i stowarzyszenia, jeśli nie prowadzą działalności gospodarczej), które pobierają wynagrodzenie za świadczone usługi, ale to jest kalkulowane dla pokrycia kosztów działalności, a nie osiągnięcia zysku”. W definicji ustawowej przedsiębiorcy mieści się zatem zarówno działalność rolnicza, jak i wykonywanie wolnych zawodów. Ograniczenia kręgu podmiotów, do których stosuje się ustawę, zawarto w art. 6 PrUp.

2. Odwołanie do definicji z KC powoduje konieczność zastosowania ustawy mimo niedopełnienia przez przedsiębiorcę obowiązku rejestracyjnego. W wypadku osób prawnych problem ten nie występuje, gdyż moment powstania osoby jest związany z faktem rejestracji, w wypadku osób fizycznych tego związku brak, można sobie zatem wyobrazić faktyczne prowadzenie działalności gospodarczej przez lata bez odpowiedniej rejestracji. Normę tę konkretyzuje art. 9 PrUp, gdzie wskazano możliwość ogłoszenia upadłości osoby fizycznej faktycznie prowadzącej działalność gospodarczą – mimo braku wymaganej innymi przepisami rejestracji.

3. Definicja przedsiębiorcy zawarta w KC nie obejmuje wszystkich wypadków, gdzie ze względów systemowych właściwe jest przeprowadzenie postępowania upadłościowego, stąd konieczne jest jej rozszerzenie w art. 5 ust. 2 pkt 1–3. Ponadto krąg podmiotów objętych ustawą w części dotyczącej postępowania upadłościowego poszerzony został w art. 7 PrUp, gdzie nakazuje się stosowanie ustawy do przedsiębiorców zmarłych w ciągu roku od ich śmierci, wyrejestrowanych z rejestru działalności gospodarczej

(art. 8 PrUp), jak i niezarejestrowanych mimo istnienia takiego obowiązku (art. 9 PrUp).

4. Spółki kapitałowe prawa handlowego w stadium organizacji mają zdolność upadłościową o tyle, o ile są faktycznie przedsiębiorcami, czyli podejmują przed rejestracją czynności odpowiadające definicji prowadzenia działalności gospodarczej. Jeżeli natomiast tylko przygotowują się do jej prowadzenia, to od momentu wejścia w życie 2.5.2009 r., nowelizacji wprowadzonej ustawą o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym z 6.3.2009 r. (Dz.U. Nr 53, poz. 434), i wykreśleniu tego przepisu art. 5 ust. 3 pkt 1 PrUp, nie mają już zdolności upadłościowej. Po nowelizacji podstawę do przyznania im tej zdolności stanowi bowiem definicja przedsiębiorcy z Kodeksu cywilnego, a zatem faktyczne prowadzenie działalności gospodarczej (zob. także *K. Michalak*, *Materiałnoprawne i formalnoprawne przesłanki ogłoszenia upadłości spółek handlowych*, PUG 2006, Nr 1, s. 15).
5. Ustawa ma zastosowanie do spółek z o.o. i spółek akcyjnych nieprowadzących działalności gospodarczej. Podmioty takie nie mieszczą się w kodeksowej definicji przedsiębiorcy. Mimo to mogą zaciągać zobowiązania, a co za tym idzie mogą stać się niewypłacalnymi. Mimo zatem, iż działalności gospodarczej nie prowadzą, stosuje się do nich przepisy komentowanej ustawy. Ustawodawca uznał, iż konieczna jest ochrona wierzycieli, którzy mogą dokonywać czynności prawnych odpłatnych z tego rodzaju podmiotami.
6. Wspólnicy osobowych spółek handlowych ponoszący odpowiedzialność całym swoim majątkiem za zobowiązania spółek to: wszyscy wspólnicy spółki jawnej, komplementariusze w spółce komandytowej i komandytowo-akcyjnej. Nie posiadają oni samodzielnie zdolności upadłościowej, gdyż nie prowadzą działalności gospodarczej w imieniu własnym, ponieważ działalność tę prowadzi spółka, posiadają ją jedynie jako wspólnicy tych spółek.
7. Charakter odpowiedzialności wspólników za długi spółki osobowej określany jest w literaturze mianem solidarności subsydiarnej. W wymiarze praktycznym oznacza to dla wierzyciela konieczność powstrzymania się z egzekucją długów spółki z majątku wspólnika do chwili stwierdzenia bezskuteczności egzekucji względem spółki. W wypadku ogłoszenia upadłości spółki powstaje problem odroczenia na niejednokrotnie bardzo długi czas momentu, w którym bezskuteczność egzekucji zostanie ostatecznie stwierdzona czy to umorzeniem postępowania z braku środków, czy to ukończeniem postępowania po zlikwidowaniu całego majątku bez pełnego zaspokojenia wierzycieli. Jednocześnie każdy z wierzycieli posiada ciągle skuteczne prawo do domagania się zaspokojenia z majątku wspólnika. Za

słuszny należy uznać w tym kontekście pogląd, iż w wypadku ogłoszenia upadłości spółki osobowej wierzyciele uzyskują uprawnienie do żądania zapłaty bezpośrednio od wspólników, a w razie braku zapłaty w wyznaczonym wezwaniu terminie mogą zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości – również w wypadku gdy innych długów poza długami spółki wspólnik nie ma (por. uzasadnienie wyr. z 5.8.2004 r., III CZP 41/04, OSNC 2005, Nr 7–8, poz. 129). W tym zakresie wypada zgodzić się z *J. Kruczalak-Jankowska (taż, Zdolność upadłościowa wspólników osobowych spółek handlowych w świetle prawa upadłościowego i naprawczego, PPH 2003, Nr 5, s. 33–36)* wskazującą, iż ogłoszenie upadłości każdego ze wspólników wymaga ustalenia przesłanek upadłości w odniesieniu do każdego z nich, a nie w stosunku do spółki. Podobnie, z powołaniem na ten pogląd *R. Adamus*: „Ogłoszenie upadłości spółki jawnej (innej osobowej spółki handlowej) nie jest równoznaczne z ogłoszeniem upadłości wspólników takiej spółki”. Podobnie *A. Witosz* stwierdza, iż wspólnik spółki osobowej nie jest przedsiębiorcą przez sam fakt pozostawania członkiem osoby ustawowej i tym samym powołana norma [art. 5 ust. 2 pkt 2–3 PrUp – dopisek PZ] jest konieczna właśnie z uwagi na sytuację, w której wspólnik spółki osobowej nie jest samodzielnie (poza spółką) przedsiębiorcą – *A.J. Witosz, Prawo upadłościowe. Komentarz, Warszawa 2017, s. 63*. Na uwagę zasługuje następujący fragment uzasadnienia post. SN z 7.1.2009 r., II CSK 411/08, Legalis: „Odrębna zdolność upadłościowa spółki jawnej i jej wspólników wymaga odrębnej oceny spełnienia przesłanek ogłoszenia upadłości. Ogłoszenie upadłości spółki osobowej nie pociąga za sobą ogłoszenia upadłości jej wspólników. Niewypłacalność spółki jawnej nie oznacza jednocześnie niewypłacalności jej wspólników dysponujących osobistym majątkiem, który może stanowić dostateczne źródło zaspokojenia zobowiązań spółki”. Wyrażony tam pogląd zachowuje aktualność także w obecnym stanie prawnym. Jeśli więc wspólnik upadłej spółki jawnej posiada majątek pozwalający na pokrycie zobowiązań spółki jawnej, a wierzyciele nie nalegają na zapłatę, to nie można jeszcze mówić o utracie przez tego wspólnika zdolności do regulowania wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Jeśli zaś wierzyciele wystąpią z roszczeniem także wobec wspólnika spółki jawnej (art. 455 KC w zw. z art. 31 § 2 KSH), to popadnie on w stanie niewypłacalności, chyba że w terminie 3 miesięcy uda mu się spieniężyć majątek i pokryć w całości zobowiązania spółki jawnej, za które ponosi odpowiedzialność. Jeśli zaś jest to niemożliwe, to wspólnik ten winien złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości, bo tylko w taki sposób zwolni się z dalej idącej odpowiedzialności za nieterminowe złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości.

8. Uwagi odnoszące się do wspólników spółek osobowych ponoszących 8 odpowiedzialność całym majątkiem za zobowiązania spółki mają pełne zastosowanie do wspólników spółki partnerskiej z tą tylko modyfikacją,

Art. 6

1. Prawo upadłościowe

że nie odpowiadają oni własnym majątkiem za zobowiązania wywołane osobistą działalnością innych partnerów (chyba że w umowie spółki partnerskiej przewiduje się, że jeden albo większa liczba partnerów godzą się na ponoszenie odpowiedzialności tak jak wspólnik spółki jawnej – art. 95 § 2 KSH).

- 9** 9. Spółka jawna, jako jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą, której art. 8 § 1 KSH przyznał zdolność prawną, jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 5 ust. 2 PrUp mającym – odrębną od wspólników – zdolność upadłościową. Nie usprawiedliwia umorzenia zobowiązań spółki jawnej na podstawie art. 369 ust. 1 PrUp subsydiarna i solidarna odpowiedzialność wspólników spółki jawnej za jej zobowiązania (zob. post. SN z 7.1.2009 r., II CSK 411/08, Legalis).
- 10** 10. Fakt, że wnioskodawca w chwili obecnej jest przedsiębiorcą nie przesądza jeszcze o niemożności orzeczenia w stosunku do niego tzw. upadłości konsumenckiej, jeżeli zobowiązania, których aktualnie nie jest w stanie spłacać powstały w czasie, gdy nie prowadził działalności gospodarczej (taka teza wynika z uzasadnienia post. SO w Białymstoku z 21.9.2011 r., VII Gz 162/11, www.bialystok.so.gov.pl). Pogląd ten jest o tyle dyskusyjny, że mechanizmy upadłości przedsiębiorcy, jak i cel takiego postępowania są odmienne od upadłości konsumenckiej. Jeżeli jednak chodzi o osobę fizyczną, która nie posiada (nie prowadzi) przedsiębiorstwa, a jedynie formalnie zarejestrowaną działalność, nie posiada także majątku związanego z jej prowadzeniem, ani zadłużenia wynikającego z prowadzenia takiej działalności, to teza o dopuszczalności umorzenia jej zobowiązań w trybie upadłości konsumenckiej jest uzasadniona i słuszna.

Art. 6. [Wyłączenia]

Nie można ogłosić upadłości:

- 1) Skarbu Państwa;
- 2) jednostek samorządu terytorialnego;
- 3) publicznych samodzielnych zakładów opieki zdrowotnej;
- 4) instytucji i osób prawnych utworzonych w drodze ustawy, chyba że ustawa ta stanowi inaczej, oraz utworzonych w wykonaniu obowiązku nałożonego ustawą;
- 5) osób fizycznych prowadzących gospodarstwo rolne, które nie prowadzą innej działalności gospodarczej lub zawodowej;
- 6) uczelni;
- 7) funduszy inwestycyjnych.

1. Wyłączenie możliwości ogłoszenia upadłości niektórych podmiotów wynika wprost z przyjętego w ustawie katalogu, a aksjologiczne uzasadnienie tych włączeń napotyka w odniesieniu do pkt 3–6 istotne problemy. Skarb Państwa jest w stosunkach cywilnoprawnych podmiotem praw i obowiązków (tzw. sfera *dominium*), które dotyczą mienia państwowego nienależącego do innych państwowych osób prawnych (art. 34 KC). Zakaz ogłoszenia upadłości dotyczy bez wyjątku wszystkich *statio fisci*, niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie prowadzą działalność gospodarczą. Podobnie jednostki samorządu terytorialnego, czyli gminy, powiaty i województwa, nie posiadają zdolności upadłościowej.

2. Wyłączenie spod zakresu prawa upadłościowego samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej sprawia, że nie można ogłosić upadłości żadnego z podmiotów utworzonych na podstawie ustawy z 15.4.2011 r. o działalności leczniczej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1638 ze zm.). Podmioty te nie mając zdolności upadłościowej uzyskały jednak zdolność restrukturyzacyjną i począwszy od 1.1.2016 r. mogą zmierzać do uregulowania swoich zobowiązań względem wierzycieli w tym trybie (zob. art. 4 ust. 2 PrRestr).

3. Instytucje i osoby prawne utworzone w drodze ustawy mogą funkcjonować w obrocie w sposób nieodbiegający od innych przedsiębiorców, jednak ich zdolność upadłościowa jest wykluczona z uwagi na specyfikę trybu powołania ich do życia. Najbardziej znane przykłady takich przedsiębiorców to: Porty Lotnicze, Giełda Papierów Wartościowych, Narodowy Bank Polski, Fundacja „Zakład Narodowy imienia Ossolińskich” oraz szereg agencji rządowych – każda z nich bowiem została utworzona w drodze odrębnej ustawy. W wykonaniu nałożonego przez ustawę obowiązku powstały np.: spółki kolejowe utworzone w wyniku przekształceń PKP i wymienione w ustawie o komercjalizacji i restrukturyzacji PP PKP oraz Telewizja Polska S.A., Polskie Radio S.A. i inne. Pełną listę ww. osób i instytucji opracowali i opublikowali: M. Przychodźki, K. Sęcińska, Brak zdolności upadłościowej osób prawa publicznego, PPH 2006, Nr 4, s. 27–33. Podmioty te nie mając zdolności upadłościowej uzyskały jednak zdolność restrukturyzacyjną i począwszy od 1.1.2016 r. mogą zmierzać do uregulowania swoich zobowiązań względem wierzycieli w tym trybie (zob. art. 4 ust. 2 PrRestr).

4. Ustawodawca może odstąpić od ochrony przed upadłością niektórych podmiotów utworzonych w drodze ustawy lub w wykonaniu obowiązku nałożonego ustawą. Przykład takiej regulacji „stanowiącej inaczej” znajdujemy w ustawie z 11.4.2008 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska” oraz ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 96, poz. 606). W art. 1 tej ustawy jednoznacznie wyłączono „Pocztę Polską” spod ochrony przed upadłością przewidzianej w art. 6 pkt 4. Od 20.6.2008 r.

(kiedy to weszła w życie pierwsza nowelizacja wprowadzająca to wyłączenie do ustawy o państwowym przedsiębiorstwie użyteczności publicznej „Poczta Polska”, zastąpionej następnie ustawą o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”) Poczta Polska ma zatem zdolność upadłościową, mimo iż jest przedsiębiorstwem utworzonym z mocy ustawy.

5. Wyłączenie upadłości osób fizycznych prowadzących gospodarstwo rolne dotyczy wyłącznie takich osób, dla których jest to jedyny przejaw bycia przedsiębiorcą. W wypadku gdy ta sama osoba fizyczna prowadzi innego rodzaju działalność gospodarczą – posiada zdolność upadłościową, co wprost potwierdziła nowelizacja z 29.8.2014 r. Artykuł 6 pkt 5 PrUp ma zatem charakter precyzyjny art. 491¹ PrUp. Z upadłości konsumenckiej skorzystać mogą wszystkie osoby fizyczne, wobec których nie ma podstaw do prowadzenia postępowania upadłościowego na zasadach ogólnych. Są to zatem, oprócz osób fizycznych nieprowadzących żadnej działalności gospodarczej ani zawodowej, także osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo rolne. Z racji prowadzenia tej działalności można ogłosić upadłość takich osób na zasadach ogólnych właściwych dla przedsiębiorców.
6. Ustawa nie różnicuje tych przedsiębiorców z uwagi na wielkość gospodarstwa ani rodzaj prowadzonej działalności rolnej. Problem interpretacyjny pojawia się przy próbie określenia jak dalece skomplikowane musi być przetwórstwo, aby jego prowadzenie uznać za wychodzące poza zakres definicji „prowadzenia gospodarstwa rolnego”. Każdy sposób przetwarzania produktów rolnych, wykraczający poza ich przechowanie i przygotowanie do sprzedaży (pakowanie, oczyszczenie) ma charakter działalności przetwórczej i wykracza poza zakres „prowadzenia gospodarstwa rolnego”. Intencją ustawodawcy było bowiem chronienie niewielkich gospodarstw rolnych, w sytuacji kiedy fakt posiadania ziemi uprawnej jest podstawą utrzymania rolnika i jego rodziny. Artykuł 6 pkt 5 nie powinien być użyty zatem do wyłączenia spod reżimu prawa upadłościowego przedsiębiorców prowadzących działalność w przekraczającym te ramy rozmiarze. Osoby będące przedsiębiorcami wyłącznie z racji prowadzenia gospodarstwa rolnego, nie mając zdolności upadłościowej uzyskały jednak zdolność restrukturyzacyjną i począwszy od 1.1.2016 r. mogą zmierzać do uregulowania swoich zobowiązań względem wierzycieli w tym trybie (zob. art. 4 ust. 2 PrRestr).
7. Zgodnie z ustawą z 25.7.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm.) uczelnią jest szkoła prowadząca studia wyższe, utworzona w sposób określony w ustawie (art. 2 ust. 1 pkt 1). Wyłączenie zdolności upadłościowej uczelni dotyczy ich niezależnie od tego, czy mają charakter publiczny czy też niepubliczny (prywatny). W wypadku uczelni publicznych wyłączenie ich zdolności upadłościowej ma oparcie nie tylko w treści pkt 6, ale i pkt 4 art. 6 PrUp. Wszystkie

bowiem wyższe uczelnie publiczne w Polsce utworzone zostały w drodze ustaw. Znaczenie normatywne pkt 6 sprowadza się zatem do wprowadzenia dodatkowego kręgu osób wyłączonych spod prawa upadłościowego, a mianowicie uczelni niepublicznych. Uczelnie, nie mając zdolności upadłościowej uzyskały jednak zdolność restrukturyzacyjną i poczynawszy od 1.1.2016 r. mogą zmierzać do uregulowania swoich zobowiązań względem wierzycieli w tym trybie (zob. art. 4 ust. 2 PrRestr).

8. Wyłączenie zdolności upadłościowej (jak i restrukturyzacyjnej) funduszy inwestycyjnych wynika z faktu, że w ustawie z 27.5.2004 r. o funduszach inwestycyjnych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1896 ze zm.) znajdują się autonomiczne regulacje dotyczące prowadzenia działalności przez fundusze inwestycyjne oraz zakończenia funkcjonowania takich funduszy, które są nie do pogodzenia z regulacjami prawa upadłościowego. Fundusze nie mają (z tej samej przyczyny) zdolności restrukturyzacyjnej.

Art. 7. [Śmierć dłużnika]

W razie śmierci przedsiębiorcy można ogłosić jego upadłość, jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony w terminie roku od dnia jego śmierci. Wniosek o ogłoszenie upadłości może złożyć wierzyciel, a także spadkobierca, oraz małżonek i każde z dzieci lub rodziców zmarłego, chociażby nie dziedziczyli po nim spadku.

1. Postępowanie upadłościowe w wypadku ogłoszenia upadłości zmarłego dłużnika pełni funkcję skracającą drogę wierzycieli do zaspokojenia się z majątku dłużnika. Gdyby nie ten przepis – konieczne byłyby uzyskanie stwierdzenia nabycia spadku i późniejsza egzekucja prowadzona przeciw spadkobiercom. Byłaby to procedura bardzo czasochłonna, a przy obstrukcji ze strony spadkobierców trudna do przeprowadzenia. Ustawodawca słusznie zatem przewidział upadłość jako metodę zaspokojenia wierzycieli z majątku dłużnika – bez potrzeby przeprowadzania postępowania spadkowego na ich potrzeby.

2. Jeżeli po zaspokojeniu wszystkich wierzycieli pozostaje jakiś majątek – podlega on wydaniu osobom uprawnionym, czyli w tym wypadku spadkobiercom dłużnika. Wydającym majątek jest syndyk, a o uprawnieniu do odebrania majątku z jego rąk decyduje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku wraz z umownym bądź sądowym działem spadku. Za uzasadniony wydatek masy upadłości należy uznać pokrycie z niej kosztów przeprowadzenia takich postępowań, jeżeli spadkobiercy nie uczynili tego z własnej inicjatywy, a pozostał majątek po pełnym zaspokojeniu wierzycieli.

3. Uprawnienie spadkobierców oraz dzieci i rodziców zmarłego przedsiębiorcy do wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości ma charakter